

LA REVISTA MEDICA DE BARCELONA. DOTZE ANYS AL SERVEI DE LA MEDICINA CATALANA

Francesc Xavier BUQUERAS i BACH
Josep Mª MASSONS i ESPLUGAS

El encanto de los muertos es temible y poderoso.
Tel qu'en lui-même enfin l'éternité le change, la muerte escapa a los accidentes, a las tentaciones, a los errores.

André MAUROIS
"Memorias". Aymá. 1944. p. 239

I. Aproximació. Idees generals

La "Revista Médica de Barcelona" es va editar ininterrompudament del 1 de gener de 1924 al 30 de juny de 1936. En total, 126 números, doncs la freqüència era mensual. Com fets més destacables volem assenyalar els següents (1):

1r. La Revista mai no va dependre d'una Editorial. Editors, redactors i propietaris eren els mateixos col·laboradors. En total, dinou persones, dels quals tan sols sobreviu -en redactar aquesta Comunicació- el Dr. Bel·larmí RODRIGUEZ ARIAS.

Val la pena citar per ordre alfabètic els "promotors" d'aquesta singular Revista:

Adolf Azoy Castañer, Francesc Carreras Verdaguer, Màrius Cortes LLadó, Pere Domingo Sanjuan, Ignasi Figueras Bassols, Ferran Faixat Pla, Joaquim Escayola, Rafael Julia Rosés, Pere Martínez Garcia, Emili Mira López, Ferran Palomar Collado, Antoni Peyri Rocamora, Tomàs Angel Pinos Marsell, Josep Puche Alvarez, Bel·larmí Rodríguez Arias, Carles Soler Dopff, Alfons Torra Huberti, Jacint Vilardell Permanyer

2n. Paraules textuais del Dr. Rodríguez Arias: "Tots érem bons amics i condeixebles". La majoria havien acabat la Carrera de Medicina entre els anys 1914 i 1920.

Els dinou metges que editaven la Revista es reunien cada quinze dies. El local de la reunió era l'actual Via Laietana, nº 31, on hi havia el despatx de la Revista.

La redacció dels articles editorials era molt acurada. L'encarregat de redactar-lo sotmetia un esborrany a la consideració dels demés i tots d'acord l'aprovaven o l'esmenaven.

3r. Si bé els dinou membres de la Revista tenien una mateixa responsabilitat, per llei era obligatòria l'existència de la figura d'un Director.

4t. La importància de la Revista, segons el Dr. Rodríguez Arias, queda ben palesa amb els següents fets:

a) La seva continuïtat i estructura: el darrer número (juny 1936) és exactament igual al primer (gener 1924). És a dir, sempre es van seguir les mateixes orientacions.

b) En el primer Editorial ("*Nuestros propósitos*" de la que és autor el Dr. Rodríguez Arias) ja queden reflectits els objectius de la Revista: omplir el buit d'altres revistes.

I, sobretot, que no hi hagués qualsevol empresa -fora dels idearis i filosofia dels promotors- que pogués manipular-la. És a dir, l'objectiu era clar: independència tant en la vessant econòmico-mercantil com en la ideològica.

c) Cada número de la Revista tenia aproximadament noranta pàgines, distribuïdes sempre d'acord amb les mateixes "*orientacions*":

c.1. Un Editorial que parlés d'un tema d'actualitat: científic, sanitari, docent, cultural, de política aplicada, etc. Si alguna vegada en la Revista no figura l'Editorial és que es tracta d'un número monogràfic.

c.2. Cinc Treballs Originals. A vegades, quatre. Dels quals, tres eren articles originals de metges -de qualsevol especialitat- de Barcelona i/o Catalunya. Un de la resta d'Espanya i el cinquè de l'estranger.

c.3. Un apartat sobre Notes Pràctiques de Clínica i Laboratori. Era una recensió breu, d'una fulla, sobre qüestions d'actualitat, amb indicació de nous medicaments.

c.4. Un altre apartat titulat "*Vida Médica de Barcelona*". Era una secció que plasmava el pols de l'activitat científica de la ciutat de Barcelona. En realitat, els seus continguts són un resum sistemàtic de les dissertacions en les Societats científiques (Reial Acadèmia de

Medicina i Cirurgia, Societat de Biologia, Facultat de Medicina, etc.) i entitats culturals (Ateneu Barcelonés).

c.5. Una secció d'Informació de Congressos i Revistes. Sense firmar.

c.6. Bibliografia (crítica de llibres). Amb firma de la persona que feia el comentari.

c.7. Finalment, hi havia una secció titulada "Necrologías" i "Biografías" de personalitats importants en el món de la Medicina. També anaven sense firmar.

5è. Políticament, la Revista abasta:

- a) La Dictadura de Primo de Rivera.
- b) El Govern de la transició de Berenguer.
- c) La República fins l'inici de la Guerra Civil.

6è. És interessant constatar que existia un intercanvi molt fructífer entre Madrid i Barcelona. Segons ens diu el mateix Rodríguez Arias "anàvem a Madrid a donar lliçons...". I, a la inversa, professors de Madrid venien aquí a Barcelona, com Pío del Río-Hortega i Gregorio Marañón que van ser invitats d'honor.

A més, a la Revista sempre queda reflectida l'assistència a Congressos i Reunions Científiques.

7è. Finalment, poc temps després, al calor de l'èxit de la "Revista Médica de Barcelona" va sorgir "Ars Médica", la "Revista de Cirugia de Barcelona" (dels germans Trias Pujol, Corachan i Ribas y Ribas) i "Medicina Catalana". "Però tothom va conviure perfectament amb nosaltres" (Rodríguez Arias).

II- Reconeixement de la importància de la "Revista Médica de Barcelona".

En el llibre dedicat al Doctor Belarml RODRIGUEZ ARIAS amb motiu del seu 80 aniversari, la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona li va tributar un homenatge (2). Val la pena recollir el que van dir il·lustres metges mig segle després de l'existència de la Revista.

1r. En el preàmbul, el Dr. Josep Cornudella Capdevila, Acadèmic Numerari i bibliotecari de la Reial Acadèmia en el treball que titula: "*El Dr. Belarmino Rodríguez Arias, secretario*" (2-a) dedica unes paraules a la Revista.

2n. El mateix Belarml Rodríguez Arias en "*Síntesis de una autobiografía*" ens parla en el sub-apartat IX de la seva estimada Revista: "La Revista Médica de Barcelona" (2-b) de la que diu el següent:

"Una gesta de altruístas que sorprendió a los maestros y a los cofrades y no terminó en fracaso, antes bien en éxito de rectitud y de constancia en una marcha difícil. El desinterés material y un orden a lo religioso, espontáneo y no pío, fueron la clave de la victoria".

"Sin ofender a nadie, correctos y afables, ecuanímenes y libres, dialogábamos o pensábamos en voz alta. Nuestra campaña científica y de aplicación normal de sus postulados, tuvo su arranque en la Dictadura, siguió durante la República y la remató -obvio es decirlo- el 18 de julio de 1936".

"El número y calidad de los que nos favorecieron enviando originales a la redacción asombra todavía. Dominaban los profesores de la Universidad, los académicos, los médicos de hospitales y el práctico de renombre. En su mayoría nacionales, de las más diversas regiones, sin faltar en todos los números colaboración extranjera".

Concloent així:

"La empresa fue ardua, luminosa, de rendimiento científico y patriótica. Y su realismo subsiste. Pedro Domingo, Adolfo Azoy y yo, entre los, gracias a Dios, más en activo, releemos con unción las 15.000 páginas de un "ideario" político-docente y político-sanitario, doblemente antiguo y vigente".

3r. Josep Trueta, també en qualitat d'Acadèmic d'Honor en el seu treball titulat: "*Belarmino Rodríguez Arias com el veig amb els ulls de la memòria*" (2-c) fa una lloança de la figura del Dr. Bel.larmí Rodríguez Arias com a "secretari-organitzador" de la Revista Médica de Barcelona, així com de la Revista "tan extensament reconeguda, que al cap de pocs anys fou el model on s'inspirà la Revista de Cirurgia de Barcelona que agermanà personalitats tan destacades com ho foren els germans Trias Pujol, Enric Ribas i Ribas i Manuel Corachan".

4t. Pere Domingo Sanjuan és el que dedica més espai a la memòria de la Revista doncs el títol del seu treball així ho expressa: "*Revista Médica de Barcelona, Escuela de vivencia dedicada al progreso científico médico de la nación*" (2-d) Article que requereix una lectura atenta per la seva riquesa de contingut i de la qual escollim els següents paràgrafs:

a) La Revista com a pont entre dues èpoques ben diferents i delimitades en el temps: una, retòrica, subjectiva, que tenia Letamendi com a exponent; l'altra, actual, objectiva, la de Turró i August Pi i Sunyer:

"Tal puente fue Revista Médica de Barcelona. El ayer, nuestro ayer, hoy remoto, pero el más inmediato, estaba lleno de expresiones médicas en las que el ejercicio profesional remedaba aún el oráculo de Delfos, con sus magias y misterios; pero en el mañana que se descubría veíamos ya a muchos discretos trabajadores del progreso médico laborando muy seriamente, sin ampulosa ni popularidad. A la inspiración de ayer hecha doctrina, sustitida por la observación más meticulosa y afinada, y aún por la experimentación".

b) Era precis fer una Medicina menys ampulosa i per contra més realista i efectiva.

"Y esta Medicina tenía que surgir, no sumando hinchadas individualidades específicamente iguales, sino acoplando valores diferentes. No dictando opiniones, sino armonizándolas. No con un sombrero de copa, puesto para ocultar la calva, sino a calva descubierta. Lo nuevo, con todo y tener grandes valores, no permitía, ni mucho menos, despreciar lo clásico, aunque tal clásico se hubiera puesto excesivamente viejo.

¿Podría Revista Médica de Barcelona llenar aquella etapa transicional?. ¿Se podría reunir a un grupo suficientemente armónico y diferente de estudiosos para llenar muchos matices médicos, sin descomponer el conjunto?. ¿Podríamos, todos los del grupo, juntos, discurrir sobre la medicina de nuestro tiempo y aun de nuestro inmediato futuro, sin disonancias desagradables o sin excesivos solos de clarinete?"

La resposta és contundent i ferma:

"La Revista había de ser hecha, como todas, con artículos, respaldados por una firma; pero también con editoriales, en donde los conceptos que se expusieran pertenecieran por igual a todos nosotros y significaran así un criterio impersonal, colectivo, de todos los médicos de una época: la nuestra".

c) També la Revista procurava -"aspiraba"- a omplir en l'ordre mèdic de la ciutat de Barcelona aquella anomenada "etapa de transició", conscients de les dificultats:

"¡Mantener un criterio de clase! ¡Y eso en una ciudad y en un país esencialmente individualista!. Con referencia, además, a una materia, como la Medicina, que estaba atravesando un particularísimo momento, con una enseñanza que debía revolucionarse y con un ejercicio de la profesión que debía abandonar las prácticas individualistas para adoptar las de grupo o equipo..."

d) Finalment, respecte als Editorials, una de les més singulars contribucions de la Revista, val la pena recollir el que diu Pere Domingo:

"Quienes leían o estudiaban o se contentaban con ojear *Revista Médica de Barcelona*, podían ver en sus mesurados editoriales una posición que siempre parecía tranquila y contemporizadora.

No obstante, tal aparente despersonalizada ecuanimidad distaba mucho de la encendida realidad. En la mesa de redacción de aquella *Revista* se habían planteado y discutido las más diversa cuestiones de cada momento hasta llegar a una tranquila playa en la que todos pensábamos, mirando al anchuroso mar, que si nuestro reducido grupo no se ponía de acuerdo no podíamos aspirar a que las grandes áreas de opinión lo estuvieran jamás. Nos sentimos encerrados en una prisión de la que no saldríamos en libertad hasta que nos pusiéramos de acuerdo".

D'aquesta manera es comprenen els atinats judicis dels Editorials de la Revista, sobre qüestions tan vàries i entre les quals en aquestes dues Comunicaciones mereix la nostra total aprovació: "*La lucha antialcohólica*".

5è. Moisès Broggi, que fou President de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia, en parlar de les virtuts i projecció científica del Dr. Berlamí Rodríguez Arias no pot oblidar la seva tasca en la Revista Médica de Barcelona, malgrat que el seu discurs es titulà així: "*Breu esbós sobre Rodríguez Arias, Secretari perpetu de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona*" (2-e).

"L'any 1924 fundà la "*Revista Médica de Barcelona*" junt amb Soler Dopff, Peyrí, Mira, Azoy, Palomar i Cervera, i això fou de gran importància per a la vida científica catalana, ja que en ella hom recollia la major part de la nostra producció científica".

El mateix Dr. Broggi ens explica que quan en una ocasió el Prof. Joaquím Trias va dubtar del futur de la Revista, trobà un Rodríguez Arias que li va assegurar que mentre ell visqués sortiria la Revista.

Igualment, Moisès Broggi ens explica l'èxit assolit per la Revista i que els fets donaren la raó al jove Rodríguez Arias. Com tots sabem l'únic que pogué més que la voluntat d'en Berlamí va ésser la guerra civil, que va acabar amb totes les manifestacions culturals del país.

I per aquesta raó no ens ha d'estranyar el que digui finalment:

"Joaquim Trias quedà tan impressionat... que decidí fundar, junt amb el seu germà Antoni, Corachan i Ribas i Ribas, la *Revista de Cirugía de Barcelona*, bessona de l'anterior, la qual tenia el mateix format, disposava del mateix local, impremta i administració. Revista que també marca evidentment una fita en la nostra vida cultural, ja que recollia tot allò referent al camp de la Cirurgia".

6è. Francesc Carreras Verdaguer, en qualitat d'Acadèmic Corresponent Nacional, amb el suggestiu títol "*Recordes?*" fa un profitós assenyalament de la vida interna de la *Revista Mèdica de Barcelona* (2-f) el que explica de manera fidel per mitjà de dues anècdotes:

La primera diu així:

"Fa uns quants anys, en ingressar tu a la Reial Acadèmia de Medicina, vaig adreçar-te unes paraules de benvinguda en un sopar amistós que varem oferir-te els incondicionals amics de la *Revista Mèdica de Barcelona*. Recordo que en Dalí seia, amb una colla, en una taula al costat de la nostra i tenia gran tiferania a esbrinar de què es tractava, i ben segur estranyava no ser ell l'homenatjat. No satisfet amb la seva posició, en anar-se'n es dirigí a mi i amb veu molt alta digué "Adeu-siau, Doctor!", perquè tothom es fixés en ell i, de passada, en nosaltres".

L'altre, no menys interessant, també reflexa el tarannà del grup que composava la Revista:

"L'altre tombant va ser la "*Revista Mèdica de Barcelona*" en què un grup de companys voessin destacar el nivell en què es trobaven els coneixements mèdics del nostre país, la qual cosa exigia tota la vitalitat i energia de la joventut; cal recordar que segurament ha estat l'únic periòdic mèdic que des del caire crematístic s'ha conformat que un cop cobertes les despeses d'edició i haver millorat la seva qualitat, ens quedés un romanent per a fer un sopar per Nadal i un altre abans de les vacances d'estiu, acompanyats de les nostres esposes a qui havíem robat tantes hores de vida familiar".

I conclou així:

"En sortir el primer número, el company que en aquell moment era President de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques pronosticà que no arribaria a sortir el tercer... Foren 24 volums semestrals que encara anirien sortint si no hagués vingut la guerra civil".

Epíleg

Aquesta és la visió retrospectiva -i per tant més vàlida- del que significà la *Revista Mèdica de Barcelona*.

NOTES

(1) Entrevista personal amb el Dr. Belarmí Rodríguez Arias el dia 14 de juny de 1991, a punt de complir els noranta-i-sis anys.

(2) "Libro dedicado al DOCTOR BELARMINO RODRIGUEZ ARIAS en su 80º aniversario". Real Academia de Medicina de Barcelona. Barcelona, 1975/76.

(2-a) Op. cit. P.: 7.

(2-b) Op. cit. P: 22-23.

(2-c) Op. cit. P.: 49.

(2-d) Op. cit. P.: 57-59.

(2-e) Op. cit. P.: 98-99.

(2-f) Op. Cit. P.: 137-138.